

Om fabler

Sist oppdatert: 15. november 2003

Kobling mellom menneske og dyr

Fabelen er en muntlig fortelling som senere er blitt skrevet ned, enten på vers eller i prosa. De opprinnelige og «ekte» fablene er gjerne litt naive og har en viss poetisk dybde. Men det som særmerker fabelen er koblingen mellom menneske og natur – særlig dyrene. Dyrene tenker og oppfører seg som om de var mennesker. Men de gjør det på en slik måte at deres «dyrenatur» likevel gjør seg gjeldende. Reven er f.eks. alltid slu, ulven er grådig osv. Slik får vi fremstilt forskjellige sider av menneskenaturen gjennom dyrene.

Moralsk klangbunn

Selv om de eldre fablene ikke alltid har en nedskrevet moral, bærer de med seg en uskreven moral idet de stadig forteller om menneskets dårlige sider. Dette skiller fabelen fra eventyr om dyr hvor en moralsk klangbunn ofte er fraværende. Og da man begynte å oppta fabelen i kunstdiktningen (fabelen hører opprinnelig til folkediktningen), festet man seg ved dens oppdragende potensiale, og gjorde dem mer og mer til en form for læredikt. Man ga derved avkall på mye av naiviteten, poesien og den dypere symbolikken.

Noe av det samme skjedde da man «oppdaget» folkeeventyrene på 1800-tallet og brukte dem i oppdragende øyemed. Men med fablene skjedde dette mye tidligere: vi merker allerede i Æsops fabler en umiskjennelig eim av moral og belæring... Og i romernes omforming av de greske fablene, og i deres egne selvkomponerte fabler, kom moralen helt i forgrunnen.

Æsop

«Æsops fabler» er en samling greske fabler fra det 6. århundre f.Kr. Disse fortellingene var en del av folkediktningen og ble derfor overført muntlig. Den første samlingen ble nedskrevet av Demetrius Falarius ca. 200 år senere, dvs. i det 4. århundre f.Kr. Men denne samlingen er senere gått tapt. Den romerske fabeldikteren Babrius satte fablene på vers (på gresk) i det 2. århundre e.Kr. og denne samlingen har vi fremdeles.

Men vi har også en latinsk samling av fabler. I det 1. århundre e.Kr. omarbeidet den romerske fabeldikteren Fædrus fablene og oversatte/gjendiktet dem til latinske vers. Han gjorde dem til en del av sine

egne samlinger. Fædrus måte å skrive fablene på er blitt toneangivende for all senere fabeldiktning.

Når det gjelder Æsop selv, er det usikkert om mannen overhodet har eksistert. Men ifølge en beretning var han slave på øya Samos. Han dro senere som sendebud til Delfi og ble drept av Delfiene. Men fablene synes å ha lånt stoff fra fabellitteratur fra Egypt og Midt-Østen.

Fabler i nyere tid

På 1600-tallet forfattet Jean de la Fontaine (1621-1695) en samling fabler preget av vidd, folkelig tone og naiv lunhet. Han hentet inspirasjon både fra Æsops fabler og østasiatisk fabeldiktning. Men til tross for hans folkelige tone, er fablene hans mindre forankret i det virkelige livet og mer preget av fantasielementer enn tradisjonens fabler.

Av fabler av nyere dato kan fremheves Vikram Seths «Dyriske fabler», gjendiktet av Henning Hagerup og utgitt på Gyldendal Tiden i 1998. Dette er en tankevekkende liten bok som også kan leses av barn. Den egner seg godt for høytlesning.

Filosofiske spørsmål

- 1. Vi kan lære noe av fablene, hvor det er dyr som fremstår som mennesker. Men kan vi lære noe av dyrene i virkeligheten? Eller må dyrene «bli» mennesker for at vi skal lære noe av det?*
- 2. Er kunnskap om naturen like viktig som kunnskap om mennesket? Er mennesket en del av naturen eller står mennesket over naturen?*
- 3. Fablene ble gradvis gjort mer belærende i tonen. Men er det sikkert at en belærende tone virker mer oppdragende enn poesi og fantasi? Vi er idag opptatt av å legge til rette for «pedagogisk riktig» læring, men er det alltid slik at vi lærer mest av det som er «pedagogisk riktig»?*
- 4. Det synes som om vi mennesker har en iboende trang til å skulle fortelle andre hvordan vi mener de bør leve livet. Hvorfor gjør vi det? Hvorfor har vi ikke nok med oss selv?*